

TA'LIM QOZOQ TILIDA OLIB BORILADIGAN BOSHLANG'ICH SINFLARDA ONA TILI VA O'QUV SAVODXONLIGI FANINI O'QITISH TEXNOLOGIYASI

Tajibayeva Akmaral Raxmetulla qizi

Ajiniyoz nomidagi Nukus davlat pedagogika instituti Ta'lim tarbiya nazariyasi va teoriyasi (boshlang'ich talim) yo'nalishi 1-kurs magistranti

ANNOTATSIYA

Ushbu maqolada mamlakatimizda ta'lim sohasida amalga oshirilayotgan ishlar, ta'lim qozoq tilida olib boriladigan sinflarda polilingval yondashish asosida boshlang'ich ta'limni sifatini oshirish masalalari Ona tili va o'quv savodxonligi o'quv fani misolida ko'rib chiqilgan.

Kalit so'zlar: boshlang'ich, qozoq, fonetika, yozuv, til sathi, savod, millat.

ABSTRACT

In this article, the work carried out in the field of education in our country, the issues of improving the quality of primary education based on the polylingual approach in classes conducted in the Kazakh language, are considered on the example of the subject of mother tongue and educational literacy.

Key words: beginning, Kazakh, phonetics, writing, language level, literacy, nation.

KIRISH

Qadim-qadimdan qo'shni yashab, orzu-havas, ertangi kundan umid va maqsadlari qorishib ketgan o'zbek-qozoq xalqlarining totuvligi, so'nggi yillarda davlatlarimizning chinakam bir-biriga yaqinlashgani o'zaro yelkadoshlikda yangi davrni boshlab berdi, desak mubolag'a emas. Hamjihatlik, jamiyatda millatlararo totuvlikni ta'minlash, har bir shaxsga millati va diniy e'tiqodidan qat'i nazar, teng huquq va imkoniyatlar yaratish, yosh avlodni milliy va umuminsoniy qadriyatlarga hurmat, Vatanga muhabbat va sadoqat ruhida tarbiyalash mamlakatimizda davlat siyosatining muhim yo'nalishlaridan biriga aylandi. Birgina Navoiy viloyatini oladigan bo'lsak, hududda ta'lim olti tilda olib borilib, qozoq tiliga ixtisoslashgan maktablar soni 67 tani tashkil etadi.

Har qanday jamiyatda ham buyuk davlatning barpo etilishi, yoshlarning ma'naviy tafakkuri, dunyorashining qanday bo'lishiga va qanday tarbiya olishiga bog'liq. Taniqli o'zbek pedagogi Abdulla Avloniy "Ilm inson uchun – g'oyat oliy va muqaddas bir fazilat. Zero, ilm bizga o'z ahvolimizni, harakatlarimizni oyna kabi ko'rsatur" deb yozgan edi. Shunday ekan, boshlang'ich ta'lim o'quvchisini zamon talablari asosida tarbiyalash umumdavlat ahamiyatiga molik masala hisoblanib, har

qanday jamiyatni, oilani va ta'lim maskanidagi o'qituvchi va murabbiylar oldiga qo'yilgan muhim talab hisoblanadi hamda ota-ona oldidagi tarbiya mas'uliyatini oshiradi. Istiqloq mafkurasining negizida yosh avlodni milliy qadriyatlar asosida tarbiyalash, yoshlarni milliy g'urur, milliy iftixor, milliy ong va o'z-o'zini anglash, vatanparvarlik tuyg'ularini shakllantirishni taqozo etadi.

MUHOKAMA VA NATIJALAR

Zamonaviy boshlang'ich ta'lim o'quvchisini tarbiyalashda maktab, oila va mahalla hamkorligida mavjud holatni tahlil qilishda muhimdir. Boshlang'ich ta'limda oila va maktab hamkorligini ta'minlashga oid adabiyotlarni o'zlashtirish va amaliyotga joriy qilish orqali boshlang'ich ta'lim o'quvchisini zamonga hamnafas etib tarbiyalash, oila va maktab hamkorligini rivojlantirishga doir ma'rifiy bilim ko'nikma va malakalarni to'ldirib borish mumkin. Dars va darsdan tashqari mashg'ulotlar jarayonida boshlang'ich ta'lim o'quvchilarining emotsional barqarorligini ta'minlash maqsadida ma'naviy-ma'rifiy sohalarga doir kompetentlikni rivojlantirish ham muhimdir.

Ta'lim qozoq tilida olib boriladigan sinflarda polilingval yondashish asosida boshlang'ich ta'limni sifatini oshirish masalalari Ona tili va o'quv savodxonligi o'quv fani misolida ko'rib chiqadigan bo'lsak, ona tili fanini o'qitishning asosiy vazifasi sifatida "o'quvchi shaxsini fikrlashga, o'zgaralar fikrini anglashga, o'z fikrini og'zaki hamda yozma shaklda savodli bayon qila olishga qaratilgan nutqiy kompetensiyani shakllantirish; o'quvchida grammatikaga oid o'zlashtiriladigan bilimlarni (fonetika, leksikologiya, yozuv, so'zning tarkibi, so'z yasalishi, morfologiya, sintaksis, yozuv va imlo, tinish belgilari, nutq uslublari, stilistikaga oid tushunchalarni) rivojlantirish; ona tilining keng imkoniyatlaridan unumli foydalangan holda to'g'ri va ravon bayon eta olishni rivojlantirishga qaratilgan lingvistik kompetensiyalarni shakllantirishdan iborat" ekanligi belgilangan. Mazkur o'quv dasturi ona tili va o'qib tushunishga oid malaka va ko'nikmani rivojlantirishga yo'naltirilgan. Unga ko'ra Ona tili va o'qish savodxonligi faniga shunchaki o'quv predmeti sifatida qaralmaydi. Bunda tili butun borliqni: tabiat, jamiyat, fanlarni, o'zlikni anglash va o'rganish vositasiga aylantiriladi. O'quvchi Ona tili va o'qish savodxonligi fanini o'zlashtirish jarayonida tildan turli ijtimoiy munosabatlarda to'g'ri va o'rinli foydalanishni o'rganadi. Matematika, fizika, kimyo, biologiya, geografiya, iqtisod, jamiyatshunoslik kabi fanlarni o'zlashtirishda til omilini his qiladi. Badiiy matnlar bilan ishlash davomida, o'zidagi ijodkorlik qobiliyatini yuzaga chiqaradi, dunyoqarashi kengayadi. Muayyan soha mutaxassisiga aylanganida, maktabda olgan bilim, ko'nikma va malakalaridan foydalanib o'zbek tilida ish yuritish, nutq so'zlash, turli uslublarda yoza olish, qarashlarini erkin ifodalagan holda

fikrini boshqalarga turli shakllarda samarali tarzda yetkazishni, eng muhimi, teran fikrlashni biladi.

Boshlang'ich ta'lim 1-sinf o'quv dasturining tarkibi quyidagicha:

1. Tayyorgarlik davri (tayyorgarlik davrida o'qish hamda yozuv darslari).
2. Alifbe davri (o'qishga va yozishga o'rgatish).
3. Ona tili.

2-4-sinflar uchun Ona tili va o'qish savodxonligi fani dasturi o'quvchining yosh xususiyatlari va shunga muvofiq nutqiy ehtiyojlaridan kelib chiqib tuzilgan.

Ona tilidan ta'lim mazmuni tilning barcha xususiyat va qonuniyatlari parallel ravishda soddadan murakkabga tomon, amalda qo'llash ehtiyojidan kelib chiqqan holda o'rgatishga asoslangan, ya'ni malaka talablarida ko'rsatilgan ko'nikma va malakalarni egallash uchun nutqiy mavzu doirasida qaysi grammatik va til sathlari bo'yicha bilim zarur bo'lsa, shundan o'quvchining yosh xususiyatlari va o'quv imkoniyatlarini hisobga olgan holda foydalanilgan. Ketma ketlik hisobga olinmagan. Bir mavzuga qayta-qayta murojaat qilinishi va uning doimiy murakkablashib borishiga e'tibor qaratilgan. O'quv dasturida o'quvchi ehtiyoj sezadigan har qanday fan doirasida mavzular shakllantirilib, ularda til birliklaridan qanday foydalanish, nimalarga e'tibor berish kerakligi, ularning mashq va topshiriqlar orqali mustahkamlanishi fanlararo integratsiyani ta'minlashga xizmat qilgan.

Qozoq tili darslarida so'zlar va jummalarni, doimiy iboralar va matnlarni o'rganish uchun o'quvchini fikrlashga, o'z fikrlarini til orqali aniq, ravshan va ravon bayon qilishga yo'naltirish uchun o'qituvchi tomonidan juda ko'p izlanishlar talab etiladi. . Shu munosabat bilan ta'kidlash joizki, Kanipa Bitibayevaning "Fikrlash - o'qituvchidan, fikrlash - o'quvchidan, fikrlash - o'qituvchidan, qaror qabul qilish - talabadan" degan fikri psixologik jihatdan to'g'ri. Chunki bilish jarayoni o'qituvchi va o'quvchining o'zaro aloqasi orqali amalga oshiriladi.

Qozoq tili va adabiyotini o'qitishda o'quvchilarning bilim faolligini faollashtirish bilimlarning mazmunini chuqurlashtiradi, ijtimoiy hayot va fan va ta'limni birlashtirish orqali talabaning dunyoqarashini kengaytiradi, o'z fikrlarini shakllantirishga o'rgatadi.

XULOSA

Xulosa qilib aytganda, o'quv jarayonining samaradorligi o'qituvchining o'qitish mahoratiga, darsni qiziqarli va diqqatli o'tkaza olish qobiliyatiga bog'liq, talabalar o'zlari o'rganishni o'rganadilar. Har qanday yangi usullar har bir o'quvchini o'zi o'rganishga, ijodiy ishlashga, xulosa chiqarishga, nutq madaniyatini rivojlantirishga, ta'lim sifatini oshirishga undaydi. Darsda o'quv texnologiyalaridan foydalanish nafaqat o'quvchilarning bilim sifatini oshiribgina qolmay, balki ularning shaxs

sifatida rivojlanishiga ta'sir qiladi. Shubhasiz, agar biz yangi sharoitlardan kelib chiqib, o'z sharoitlariga mos usullardan foydalanishni tanlasak, farzandlarimizga ta'lim berishdan foyda ko'rishimiz mumkin.

REFERENCES

1. Abdireymova T. Qozoq tilini muammoli o'rganishning samarali usullari. Nokis. 2009 yil.
2. Abduvalitov E. Qozoq adabiyotini o'qitish metodikasi (darslik). Toshkent, 2008 yil.
3. Bitiboyeva K. O. Adabiyotni o'qitishning innovatsion texnologiyasi. UstKamenogorsk, 2002 yil.
4. Isabaev A. Qozoq tilini o'qitishning didaktik asoslari. Olmaota, Qozon universiteti nashriyoti, 1993 y.
5. Isabaev A. Qozoq tilini o'qitish metodikasi. Toshkent, "O'zbekiston" nashriyoti, 2003 yil.
6. Beysenbaeva A. Ta'lim jarayonini fanlararo aloqa asosida tashkil etish. Olmaota -1995 yil.
7. Konyratbaev A. Adabiyotni o'qitish metodikasi. Olmaota - 1990 yil.
8. Kdyrova GG O'qitishning yangi texnologik usullaridan foydalanish sifatli ta'limning asosidir. - // Ta'lim №3. - 2017 yil.
9. Raximjonov K.A. Qozoq tilidagi innovatsion tashabbuslar. - // Ta'lim. №2.